

Staņislava Broka Daugavpils Mūzikas vidusskolas*pedagoga Artūra Saveljeva***Metodiskie materiāli mūzikas literatūrā****Mērķis:**

Sagatavot 6.b un 8.a klases audzēkņus noslēguma eksāmenam mūzikas literatūrā, veidojot skolēnu zināšanas un izpratni par ievērojamākām mūzikas tēmām, mūzikas izteiksmes līdzekļiem, mūzikas žanriem, mūzikas vēsturiskajiem stiliem un spilgtāko operu sižetiem.

Uzdevumi:

- Iepazīstināt audzēkņus ar ievērojamākajām mūzikas tēmām no spilgtākajiem skaņdarbiem;
- Veidot skolēnos izpratni par mūzikas izteiksmes līdzekļiem;
- Iemācīt audzēkņiem atšķirt dažādus mūzikas žanrus;
- Veidot izpratni par dažādiem vēsturiskajiem mūzikas stiliem (viduslaikiem, renesansi, baroku, klasicismu, romantismu un impresionismu);
- Veicināt skolēnu interesi par spilgtāko operu sižetiem un mūziku;
- Sagatavot audzēkņus noslēguma eksāmenam mūzikas literatūrā.

Metodisko materiālu apraksts

Šajos metodiskajos materiālos ietilpst 3 pielikumi ar dažādiem uzdevumiem, kuri palīdz audzēkņiem labāk sagatavoties noslēguma eksāmenam mūzikas literatūrā. Pielikumā Nr. 1 ir apkopotas visas tēmas, kuras jāzin, beidzot mūzikas skolu. Tēmas ir uzrakstītas pēc sekojoša principa: komponista vārds, uzvārds; žanra nosaukums, skaņdarba nosaukums; konkrēta daļa/cēliens un tēma. Tēmu sarakstam ir pievienota hipersaite uz *Youtube* kanālu, kur skolēni var klausīties un mācīties visas šīs tēmas.

Pielikumos Nr. 2 un Nr. 3 ir izveidoti mūzikas literatūras eksāmena paraugi ar diviem variantiem. 2. daļas 1. uzdevumā tika pārbaudīta audzēkņa izpratne par mūzikas izteiksmes līdzekļiem. 2. uzdevumā audzēkņim jāprot orientēties mūzikas vēsturisko stilu hronoloģiskajā secībā. 3. uzdevums ir saistīts ar tādiem vēsturiskiem mūzikas stiliem kā baroks, klasicisms, romantisms un impresionisms. Kāpēc tiek likts akcents tieši uz šiem mūzikas stiliem? Tāpēc, ka SBDMV mūzikas literatūras programmā ir paredzēts apgūt tikai šos mūzikas stilus. Pildot šo uzdevumu, audzēkņiem jāzina katra stila nosaukuma būtība, kādi bija šo stilu spilgtākie pārstāvji, mūzikas instrumenti, izpidītājsastāvi, galvenie mūzikas žanri un kopumā jāpārzina, kas bija

raksturīgs šim stilam. 4. uzdevumā audzēkņiem jāuzraksta katram apgalvojumam atbilstošo žanru, apliecinot savas zināšanas un orientēšanos tajos. 5. uzdevumā, izpētot un izanalizējot mūzikas literatūras stundās pasaules slavenākās operas, seko īss apraksts par vienu no spilgtākajām operām: operas saturiskais paveids (komiskā, nopietnā u.tml.), komponēšanas laikmets/stils un gadsimts, 4 darbojošās personas, cēlienu skaits, 3 populārākie numuri. Katrā uzdevumā ir norādīts maksimālais punktu skaits, ko audzēknis var saņemt par savām atbildēm. Darba beigās parādīta vērtēšanas skala, kas palīdz objektīvi novērtēt katru skolēnu.

Pielikums Nr. 1

Eksāmena tēmas

<https://www.youtube.com/playlist?list=PL2bAZ-yYVGI8d2ZlQRVB2xhqDgOOYwrRM>

1. Antonio Vivaldi. Koncertu cikls “Gadalaiki”, “Pavasaris”, 1. daļas pamattēma.
2. Georgs Frīdrihs Hendelis. Oratorija “Mesija”, 2. daļa, koris *Hallelujah*. (0:12)
3. Johans Sebastians Bahs. Tokāta un fūga *d moll* ērģelēm, tokātas tēma.
4. Jozefs Haidns. Simfonija Nr. 94 “Pārsteigums”, 2. daļas pamattēma. (0:10)
5. Volfgangs Amadejs Mocarts. Rekviēms, “Lacrimosa”.
6. Volfgangs Amadejs Mocarts. Sonāte klavierēm Nr. 11 *A dur*, 3. daļas *Rondo alla turca* refrēns.
7. Volfgangs Amadejs Mocarts. Serenāde orķestrim “Mazā nakts mūzika”, 1. daļas galvenā partija.
8. Volfgangs Amadejs Mocarts. Simfonija Nr. 40 *g moll*, 1. daļas galvenā partija.
9. Ludvigs van Bēthovens. Bagatelle klavierēm “Elīzei”, pamattēma.
10. Ludvigs van Bēthovens. Sonāte klavierēm nr. 14 *Mēnesnīcas*, 1. daļa. (0:04)
11. Ludvigs van Bēthovens. Simfonija nr. 5 *c moll*, *Likteņa*, 1. daļas likteņa motīvs un galvenā partija.
12. Ludvigs van Bēthovens. Simfonija Nr. 9, 4. daļa *Oda priekam*.
13. Džoakīno Rosīni. Opera *Seviļas bārdzīnis*, 1. cēliens, Figaro kavatīne.
14. Nikolo Paganīni. *Kaprīze vijolei* Nr. 24 *a moll*.
15. Fēlikss Mendelsons – Bartoldi. Mūzika teātra izrādei *Sapnis vasaras naktī*, *Kāzu maršs*.
16. Francis Šūberts. Solodziesma *Ave Maria*. (0:18)
17. Frideriks Šopēns. Sonāte klavierēm *b moll*, 3. daļas *Sēru maršs* pamattēma.
18. Ferencs Līsts. *Ungāru rapsodija* klavierēm Nr. 2, ievada tēma. (0:04)
19. Džuzepe Verdi. Opera *Rigoletto*, 3. cēliens, *Hercoga dziesmiņa*. (0:12)
20. Džuzepe Verdi. Opera *Traviata*, 1. cēliens, *Alfredo galda dziesma / Dzīru dziesma*. (0:25)
21. Džuzepe Verdi. Opera *Aīda*, 2. cēliens, *Triumfālais maršs*.
22. Rihards Vāgners. Opera *Valkīra*, 3. cēliens, *Valkīru lidojums*. (0:20)
23. Rihards Vāgners. Opera *Loengrīns*, 3. cēliens, *Kāzu koris*.
24. Žoržs Bizē. Opera *Karmena*, 1. cēliens, *Habanēra*.
25. Žoržs Bizē. Opera *Karmena*, 2. cēliens, *Eskamiljo kuplejas*. (0:17, 1:14)
26. Johanness Brāmss. *Ungāru deja* Nr. 5, *g moll* pamattēma.
27. Edvards Grīgs. *Pērs Gints* 1. svīta orķestrim, *Rīts*.
28. Edvards Grīgs. *Pērs Gints* 1. svīta orķestrim, *Kalnu karaļa alā*. (0:09)
29. Edvards Grīgs. *Pērs Gints* 2. svīta orķestrim, *Solveigas dziesma*. (0:00 – ievads, 0:39 – 1. tēma, 1:43 – 2. tēma)
30. Edvards Grīgs. Koncerts klavierēm un orķestrim *a moll*, 1. daļas ievads. (0:00)/1. daļas galvenā partija. (0:26 (orķestrī), 1:09 (tēma skan klav.))

31. Frideriks Šopēns. Polonēze *A dur*, Op. 40, pamattēma. (0:07)
32. Pēteris Čaikovskis. *Gulbju ezers*, 2. cēliens, *Mazo gulbīšu deja*.
33. Pēteris Čaikovskis. Koncerts klavierēm un orķestrim Nr. 1 *b moll*, 1. daļas ievads.
34. Džordžs Gēršvins. Opera *Porgijs un Besa*, 1. cēliens, Klāras šūpuļdziesma *Summertime*. (0:07)
35. Andrejs Jurjāns. Kantāte *Tēvijai*, pamattēma.
36. Moriss Ravēls. *Bolero* simfoniskajam orķestrim, 1. tēma.
37. Modests Musorgskis. Klavieru cikls *Izstādes gleznas*, *Pastaigas* tēma. (0:10)
38. Sergejs Prokofjevs. Balets *Romeo un Džuljeta*, 1. cēliens, *Bruņinieku deja*.
39. Jāzeps Vītols. Balāde *Gaismas pils* jauktajam korim. (0:05)
40. Emīls Dārziņš. Simfoniska miniatūra *Melanholiskais valsis*.
41. Emīls Dārziņš. Solodziesma *Teici to stundu, to brīdi*.
42. Emilis Melngailis. Kora dziesma *Jāņuvakars* jauktajam korim. (0:09)
43. Jānis Ivanovs. Koncerts čellam un orķestrim, 2. daļas pamattēma. (0:00 – ievads, 0:27 - pamattēma)
44. Pēteris Vasks. Miniatūra flautai solo *Ainava ar putniem*. (0:03)
45. Mārtiņš Brauns. Kora dziesma *Saule, Pērkons, Daugava*. (0:18)
46. Lūcija Garūta. Kantāte *Dievs, Tava zeme deg!*, *Tēvreize* jauktajam korim *a cappella*. (0:51)
47. Imants Kalniņš. 4. simfonija, 1. daļas sākuma tēma. (0:15)
48. Alfrēds Kalniņš. Solodziesma *Brīnos es*.
49. Jānis Mediņš. 1. orķestra svīta, *Ārija*.
50. Pēteris Barisons. Kora dziesma *Dziesmai šodien liela diena* jauktajam korim.

Pielikums Nr. 2

SBDMV

..... klases audzēkņa/nes

eksāmens mūzikas literatūrā**1. daļa - Tēmu atpazīšana pēc dzirdes**

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

..... punkti no 10. Atzīme:

2. daļa – Tests.
I variants

1. Ieraksti lodziņos atbilstošos jēdzienu skaidrojuma burtus! (10 p.)

Reģistrs	
Tembrs	
Temps	
Dinamika	
Skaņkārtā	
Taktsmērs	
Ritms	
Melodija	
Harmonija	
Faktūra	

- A. Atskaņošanas ātrums.
- B. Skanējuma augstums.
- C. Skaņu sistēma, kuras skaņas savstarpēji saista noturības un nenoturības likumā.
- D. Uzsvērto un neuzsvērto taktsdaļu maiņa.
- E. Skanējuma nokrāsa.
- F. Dažāda ilguma skaņu secība.
- G. Saskaņa daudzbalsīgā mūzikā.
- H. Skanējuma stiprums.
- I. Skaņdarba izklāsta veids.
- J. Vienbalsīgi izteikta galvenā doma.

2. Sakārto minētos stilus hronoloģiskā secībā no vissenākā (1.) līdz visjaunākajam (7.):

Romantisms, Baroks, Agrīnie Viduslaiki, Impresionisms, Klasicisms, Renesanse, Vēlīnie Viduslaiki. (7 punkti)

<i>Mūzikas stils</i>
1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.

3. Atbildi uz jautājumiem un apvelc pareizos variantus! (22 p.)

1) Ko nozīmē vārds *baroks*?

A.	Dīvains, neparasts, savāds.
B.	Priekšzīmīgs, pirmklasīgs, tāds, kas var derēt citiem par paraugu.
C.	Par barokālu mēdz saukt cilvēku, kuram patīk sapņot, fantazēt, kuru aizrauj teiksmainas, eksotiskas situācijas un neparasti piedzīvojumi — gan iztēlē, gan dzīvē.

D.	Iespaids
----	----------

2) Ko nozīmē vārds *romantisks*?

A.	Dīvains, neparasts, savāds.
B.	Priekšzīmīgs, pirmklasīgs, tāds, kas var derēt citiem par paraugu.
C.	Par romantisku mēdz saukt cilvēku, kuram patīk sapņot, fantazēt, kuru aizrauj teiksmainas, eksotiskas situācijas un neparasti piedzīvojumi — gan iztēlē, gan dzīvē.
D.	Iespaids

3) Vīnes klasiskās skolas pārstāvji:

A.	Wolfgang Amadejs Mocarts
B.	Johans Sebastiāns Bahs
C.	Jozefs Haidns
D.	Ludvigs van Bēthovens

4) Impresionisma pārstāvji:

A.	Žoržs Bizē
B.	Klods Debisī
C.	Moriss Ravēls
D.	Kamils Sen-Sanss

5) Baroka laika mūzikas instrumenti un izpildītājsastāvi:

A.	Mehāniskais mūzikas instruments leijerkaste.
B.	Baroka orķestrī (baroka ansamblis) vienmēr bija stīgu locīņinstrumenti un klavesīns, bet pūšaminstrumenti tika pievienoti pēc vajadzības.
C.	Klavīri: klavesīns un ērģeles ar diviem vai trim manuāļiem un pedāļklaviatūru.
D.	Simfoniskais orķestris ar četrām instrumentu pamatgrupām.

6) Romantisma mūzikas instrumenti un izpildītājsastāvi:

A.	Tika iekļauti pamatinstrumentiem radnieciski instrumenti, piemēram, pikolo flauta, angļu rags, basklarnete, kontrafagots.
B.	Dažāda lieluma violas.
C.	Lieli simfoniskie orķestri ar tehniski pilnveidotas konstrukcijas koka un metāla pūšaminstrumentiem.
D.	Klavieres mājas muzicēšanā un koncertos.

7) Klasicisma laika galvenie mūzikas žanri:

A.	Koncerts
B.	Simfonija

C.	Sonāte
D.	Stīgu kvartets

8) Romantisma laikmeta deju žanri:

A.	valsis
B.	polonēze
C.	polka
D.	menuets

9) Vai šis skaidrojums atbilst *Jauno nacionālo skolu komponistiem*?

Šajā laikā komponisti izveidoja sonātes formu. Tās pamatā ir divas tēmas un to attīstība. Sonātes formā tika rakstīta klasisko simfoniju, koncertu, kvartetu un sonāšu pirmā daļa (parasti *Allegro tempō*).

Jā	Nē
----	----

10) Vai šis skaidrojums atbilst klasicisma stilam?

Mūzikas virziena pamatideja – attēlot kāda mirkļa iespaidu. Līdzās mažoram un minoram tiek izmantotas netradicionālas skaņkārtas, piemēram, pentatonika un veselu toņu gamma. Bieži tiek izmantotas disonanses.

Jā	Nē
----	----

4. Uzraksti katram apgalvojumam atbilstošo žanru (15 p.):

Apļa veida forma, kas sastāv no refrēna, kas atkārtojas, un vairākām epizodēm starp šiem refrēniem (ABACA).	
Tulkojumā no franču valodas “virkne, rinda, secība”; gluži kā karalis, kurš ierodas uz balli ar savu ... – daudzām pietuvinātām personām.	
1. daļa ātra (sonātes formā); 2. daļa lēna; 3. daļa ātra.	
Tiek rakstīts instrumentu grupai, kas sastāv no klavierēm, 2 vijolēm, alta, čella, bet jau klasiski variē sastāvu, ieliekot arī pūšamos instrumentus.	
Skatuves mūzikas žanrs.	
Žanrs ar lūgšanas tekstu latīņu valodā.	
Opera seria.	
<i>Singspiele</i> – šajā žanrā ir arī runāti, nevis izdziedāti dialogi.	
Tautas daiļrades sacerējums vārsnās dziedāšanai vai teikšanai; dziesma vai skaņdarbs tautas mūzikā.	
Dziesma, kas rakstīta solo izpildījumam.	
Miniatūržanrs.	
Mīlas dziesma (piemēram, Itālijā, Spānijā), ko stīgu instrumentu pavadījumā dzied iemīļotajai (parasti vakarā, naktī zem tās loga).	
Deju žanrs.	
No itāļu valodas <i>cantare</i> (dziedāt).	

Orķestra skaņdarbs – ievads operai, baletam, operetei, oratorijai,
kantātei, svītai, drāmai u.tml.

5. Īsi apraksti Dž. Verdi operu *Rigoletto*: operas saturiskais paveids (komiskā, nopietnā u.tml.), komponēšanas laikmets/stils un gadsimts, 4 darbojošās personas, cēlienu skaits, 3 populārākie numuri (11 p.).

Ruled lines for writing the answer.

Vērtējums	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Punkti no	0	7,15	13,65	21,45	29,9	37,7	45,5	50,7	56,55	61,75
Procenti no	0	11	21	33	46	58	70	78	87	95

..... punkti no 65; Atzīme par testu:

.....

Eksāmena vērtējums:

Pielikums Nr. 3

SBDMV

..... klases audzēkņa/nes

eksāmens mūzikas literatūrā

1. daļa - Tēmu atpazīšana pēc dzirdes

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

**2. daļa – Tests.
II variants**

1. Ieraksti lodziņos atbilstošos jēdzienu skaidrojuma burtus! (10 p.)

Reģistrs	
Tembrs	
Temps	
Dinamika	
Skaņkārtā	
Taktsmērs	
Ritms	
Melodija	
Harmonija	
Faktūra	

- A. Atskaņošanas ātrums.
- B. Skanējuma augstums.
- C. Skaņu sistēma, kuras skaņas savstarpēji saista noturības un nenoturības likumā.
- D. Uzsvērto un neuzsvērto taktsdaļu maiņa.
- E. Skanējuma nokrāsa.
- F. Dažāda ilguma skaņu secība.
- G. Saskaņa daudzbalsīgā mūzikā.
- H. Skanējuma stiprums.
- I. Skaņdarba izklāsta veids.
- J. Vienbalsīgi izteikta galvenā doma.

2. Savieno katru mūzikas stilu ar attiecīgu laika posmu, kad mūzikā pastāvēja minētais mūzikas stils (7 punkti):

<i>Mūzikas stils</i>	<i>Savieno ar līnijām!</i>	<i>Pastāvēšanas laika posms</i>
8. Romantisms		5.-12. gs.
9. Baroks		13.-14. gs.
10. Agrie Viduslaiki		15.-16. gs.
11. Impresionisms		17.-18. gs. 1. puse
12. Klasicisms		18. gs. 2. puse
13. Renesanse		19. gs.
14. Vēlie Viduslaiki		19. gs. beigas – 20. gs. sākums

3. Atbildi uz jautājumiem un apvelc ar apli pareizos variantus! (22 p.)

11) Ko nozīmē vārds *klasisks*?

E.	Dīvains, neparasts, savāds.
F.	Priekšzīmīgs, pirmklasīgs, tāds, kas var derēt citiem par paraugu.

G.	Par klasiķi mēdz saukt cilvēku, kuram patīk sapņot, fantazēt, kuru aizrauj teiksmainas, eksotiskas situācijas un neparasti piedzīvojumi — gan iztēlē, gan dzīvē.
H.	Iespaids

12) Ko nozīmē vārds *impresija*?

E.	Dīvains, neparasts, savāds.
F.	Priekšzīmīgs, pirmklasīgs, tāds, kas var derēt citiem par paraugu.
G.	Par impresionistisku mēdz saukt cilvēku, kuram patīk sapņot, fantazēt, kuru aizrauj teiksmainas, eksotiskas situācijas un neparasti piedzīvojumi — gan iztēlē, gan dzīvē.
H.	Iespaids

13) Baroka laika komponisti:

E.	Johans Sebastiāns Bahs
F.	Antonio Vivaldi
G.	Georgs Frīdrihs Hendelis
H.	Volfgangs Amadejs Mocarts

14) Izcilākie 19. gs. virtuozī:

E.	Frideriks Šopēns
F.	Ferencs Lists
G.	Nikolo Paganīni
H.	Antonio Vivaldi

15) Klasicisma mūzikas instrumenti un izpildītājsastāvi:

E.	Tika iekļauti pamatinstrumentiem radniecīgi instrumenti, piemēram, pikolo flauta, angļu rags, basklarnete, kontrafagots.
F.	Stīgu kvartets (divas vijoles, alts, čells).
G.	Klavesīns pamazām tiek aizstāts ar klavierēm.
H.	Simfoniskais orķestris ar četrām instrumentu pamatgrupām.

16) Baroka laika vokāli instrumentālie žanri:

E.	Kantāte
F.	Oratorija
G.	Mesa
H.	Solodziesma

17) Baroka laika skatuves mūzikas žanri:

E.	komiskā opera (opera <i>buffa</i>)
F.	nopietnā opera (opera <i>seria</i>)
G.	svīta
H.	galma balets

18) Romantisma laikmeta mūzikas galvenie miniatūržanri:

A.	eģīde
B.	prelūdija
C.	noktirne
D.	opera

19) Vai šis skaidrojums atbilst impresionisma stilam?

Komponistu darbos parasti apvienotas romantismam vispārraksturīgās stila iezīmes ar katras konkrētās nācijās mūzikai tipiskām melodijām, ritmiem, intonācijām.

Jā	Nē
----	----

20) Vai šis skaidrojums atbilst baroka laikam?

Skaņdarbos arvien biežāk tika izmantota homofona faktūra (melodija ar pavadijumu), tajā pašā laikā J. S. Baha mūzikā tika sasniegtas polifonās mūzikas augstākās virsotnes.

Jā	Nē
----	----

4. Uzraksti katram apgalvojumam atbilstošo žanru (15 p.):

Strauja deja 2/4 taktsmērā; čehu tautasdeja; šīs dejas mūzika.	
Tiek rakstīts instrumentu grupai, kas sastāv no 2 vijolēm, alta, čella, un parasti sastāv no 4 daļām.	
Tulkojumā no franču valodas nozīmē "mācības". Tas ir instrumentāls skaņdarbs, kas paredzēts kāda mūzikas instrumenta spēles prasmes izkopšanai.	
Dziesma, ko dzied bērnam, lai to iemidzinātu.	
Īpašu slavu šī lūgšana ieguva kā solodziesma (F. Šūberts, Š. Guno, J. S. Bahs).	
Skatuves žanrs, kura pamatā ir deja. Ar dejas palīdzību tiek atklāts sižets.	
Tā ir lēna, svinīga poļu deja, arī sarīkojumu deja 3/4 taktsmērā; šīs dejas mūzika. Ar to parasti sāk dejas svinīgos sarīkojumos.	
Svīta, ko parasti atskaņoja vakarā, naktī zem klajas debess. Neliels sapņaini grūtsirdīgs (parasti instrumentāls) skaņdarbs.	
Tulkojumā no itāļu valodas nozīmē "mātes valodā".	
Skaņdarbs vokālam atskaņojumam bez teksta (parasti vingrinājums balss tehniskās meistarības izkopšanai).	
Skaņdarbs ar episki dramatisku vai fantastisku raksturu.	

Šajā žanrā valda rokmūzikas stils, tiek izmantoti rokmūzikas instrumenti, bet ir komponisti, kuri apvieno elektroniskos instrumentus ar simfoniskā orķestra instrumentiem.	
Tā ir tautasdziesma, kurai komponists izveidojis pavadījumu vai papildu balsis.	
Liriska vai liriski dramatiskā dziesma (parasti par mīlestības tematu) ar instrumentālu pavadījumu; lirisks, melodisks instrumentāls skaņdarbs.	
Jautrā opera,	

5. Īsi apraksti V. A. Mocarta operu *Figaro kāzas*: operas saturiskais paveids (komiskā, nopietnā u.tml.), komponēšanas laikmets/stils un gadsimts, 4 darbojošās personas, cēlienu skaits, 3 populārākie numuri (11 p.).

Vērtējums	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Punkti no	0	7,15	13,65	21,45	29,9	37,7	45,5	50,7	56,55	61,75
Procenti no	0	11	21	33	46	58	70	78	87	95

..... punkti no 65; Atzīme par testu:

Eksāmena vērtējums: